

Пославська І.М., Дурова А.О.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРО ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Становлення України як демократичної та правової держави тісно пов'язане із організацією ефективної системи правозахисту. Відповідно до ст. 131 з позначкою 2 Конституції України для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Саме адвокатура як неурядова організація є важливим правозахисним інститутом громадянського суспільства та правової держави. Водночас, порушення адвокатської дисципліни підриває авторитет цієї правозахисної інституції та іноді навіть унеможливорює виконання її основного завдання – сприяння захисту прав, свобод і представництва законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Тому справедливим і необхідним є те, щоб до адвокатів, які порушують принципи адвокатської діяльності, недбало ставляться до власних обов'язків та високих моральних засад своєї праці, застосовувались заходи дисциплінарного впливу.

Насамперед, для розкриття правової природи такого виду юридичної відповідальності адвоката як дисциплінарна, необхідно розкрити зміст самого поняття «дисциплінарна відповідальність адвоката». На жаль, законодавство України не дає легального визначення даного поняття. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Дисциплінарне провадження – це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Згідно з положеннями ст. 34 підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [2].

На нашу думку, серед наукових точок зору найбільш прийнятною є позиція О.О. Бусуриної, яка вважає, що під поняттям «дисциплінарна відповідальність адвоката» слід розуміти особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до спеціального суб'єкту

дисциплінарних правовідносин за вчинення дисциплінарного проступку, який проявляється в невиконанні чи неналежному виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків, і встановлює застосування передбачених законом або нормами корпоративної етики заходів дисциплінарного впливу в закріпленому для цього процедурному порядку [4, с. 10]. Отже, ознаками дисциплінарної відповідальності адвоката є: 1) особливий вид юридичної відповідальності; 2) підставою для її застосування є вчинення дисциплінарного проступку; 3) застосовується до спеціального суб'єкта – адвоката; 4) полягає в застосуванні передбачених законом або іншими актами заходів дисциплінарного впливу з дотриманням особливої процедури.

Іншого підходу дотримується М. О. Женіна, яка розкриває поняття дисциплінарної відповідальності адвоката через два аспекти:

- «позитивної відповідальності» (тобто властиве адвокату почуття обов'язку і сумлінного ставлення до виконання своїх обов'язків в інтересах зміцнення правової держави і авторитету адвокатури);
- «ретроспективної відповідальності» (застосування до адвоката в особливому процедурному порядку міри стягнення (примусу) за неналежне виконання професійного обов'язку) [5, с. 25].

Передумовою виникнення дисциплінарної відповідальності адвоката стала поява особливих норм адвокатської етики, що базувалися на традиціях діяльності адвокатури загалом. В подальшому вказані норми адвокатської етики, які формувалися всією адвокатською спільнотою закріплювалися у нормативно-правових актах різного правового рівня, що й були основою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. На сьогодні такими нормативно-правовими актами в Україні є вищезгаданий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. та Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. [3].

О. І. Русанова наводить такі приклади порушень адвокатської етики, за наслідком яких настає дисциплінарна відповідальність: безпідставне затягування справи з метою отримання більшого гонорару; диктування підзахисному завідомо неправдивих показань; будь-які висловлені назовні сумніви в достовірності інформації та документів, що виходять від клієнта; пасивність адвоката в процесі, не заявлення клопотань, щоб не дратувати суддю; угоди з обвинуваченим та інші [6, с. 15]. Відповідно до ст. 12 Правил адвокатської етики всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Цього принципу адвокат зобов'язаний дотримуватись у всіх сферах діяльності: професійній, громадській, публіцистичній та інших [3].

В Україні відповідно до ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Український законодавець робить цей перелік вичерпним, встановлюючи при цьому три види санкцій, що можуть застосовуватись до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. Можна вважати, що такий перелік не є досконалим, оскільки встановлює обмежене коло санкцій, що у свою чергу може призвести до випадку, коли до адвоката буде застосоване несправедливе покарання, яке не буде відповідати ступеню важкості вчиненого ним діяння, оскільки не буде дотримуватись принцип пропорційності у визначенні санкцій за дисциплінарні правопорушення, вчинені адвокатами. Даний принцип також передбачає, що стягнення має відповідати встановленим професійним стандартам і не повинно бути надмірним з урахуванням вчиненого проступку, обставин справи і особи адвоката.

У такому випадку необхідно врахувати досвід зарубіжних країн, які застосовують й інші види санкцій. Наприклад, в Австрії до адвоката можуть бути застосовані як основні (письмова догана, штраф на суму до 45 тис. євро, заборона на адвокатську практику на строк до 1 року, виключення з адвокатури) так і тимчасові (моніторинг діяльності адвоката дисциплінарною та адвокатською палатою, заборона на здійснення діяльності в певних або в усіх судах, органах прокуратури або в інших органах влади, тимчасова заборона на адвокатську практику, тимчасова заборона на навчання адвокатів-стажистів) заходи дисциплінарної відповідальності.

Цікавим є досвід польського законодавця, який у якості «засобу виховного впливу до адвоката» наділив дисциплінарний суд адвокатської палати правом приймати рішення щодо оприлюднення громадськості про дисциплінарний проступок адвоката через публікацію в журналі, видавцем якого є орган адвокатури (ч. 6 ст. 82 Закону Республіки Польща «Закон про адвокатуру» від 26 травня 1982 року) [7, с. 154].

На думку Т. Б. Вільчик, слід розширити види дисциплінарних стягнень адвокатів у законодавстві України за рахунок введення грошового стягнення, розмір якого повинен визначатися Радою адвокатів України. Додатковими заходами доцільно передбачити заборону роботи у керівних

органах адвокатського самоврядування на певний термін, заборону навчання адвокатів-стажистів [8, с. 42].

Такими ж позиціями, про необхідність включення штрафу до кола санкцій за вчинення адвокатом дисциплінарних проступків, керується і Венеціанська комісія, яка в своєму Спільному висновку щодо проекту Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 18 жовтня 2011 року, вказує на те, що у зв'язку з тим, що різниця між попередженням та зупиненням права дуже велика і в багатьох випадках не дає змогу розумно врахувати тяжкість проступку, Венеціанська комісія вважає, що було б раціонально до списку санкцій включити й штраф.

Слід також підтримати пропозицію М. А. Женіної щодо закріплення у законодавстві обставин, які пом'якшують і обтяжують дисциплінарну відповідальність адвоката. До перших слід віднести: заслуги, заохочення, визнання адвокатом своєї провини. Як обставини, що обтяжують відповідальність, слід розглядати вчинення адвокатом раніше дисциплінарного правопорушення, при цьому слід враховувати наявність не знятої дисциплінарної відповідальності та включити до відповідних норм законодавства України правила, відповідно до якого при вирішенні питання про дисциплінарну відповідальність адвоката враховуються тяжкість проступку, обставини його вчинення, стаж адвокатської діяльності, заслуги та винагороди адвоката при здійсненні такої діяльності, а також наявність чи відсутність притягнення адвоката до відповідальності, визнання адвокатом своєї провини [5, с. 24].

Отже, слід звернути увагу, що норми, які регулюють дисциплінарну відповідальність адвокатів, потребують удосконалення. На підставі проведеного дослідження пропонуємо наступне: розширити перелік дисциплінарних стягнень з урахуванням міжнародних стандартів та досвіду, доповнивши його такими стягненнями як штраф та догана; при вирішенні питання про дисциплінарну відповідальність адвоката слід враховувати тяжкість проступку, обставини його вчинення, стаж адвокатської діяльності, заслуги та винагороди адвоката при здійсненні такої діяльності, а також наявність чи відсутність притягнень до відповідальності, визнання адвокатом своєї вини; передбачити механізм погашення та дострокового зняття дисциплінарних стягнень.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

3. Правила адвокатської етики : затв. Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.

4. Бусурина Е. О. Дисциплинарная ответственность адвоката в правозащитной деятельности: автореф. дисс. ...на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец.: 12.00.11 «судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и правоохранительная деятельность» / Е. О. Бусурина. М., 2013. 30 с.

5. Женина М. А. Теоретические и практические проблемы дисциплинарной ответственности адвоката: автореф. дисс. ...на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец.: 12.00.11 «судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и правоохранительная деятельность» / М. А. Женина. М., 2009. 29 с.

6. Русанова О. І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 10-1(2). С. 14–16.

7. Косенко М. С. Досвід зарубіжних країн щодо організаційно-правових засад діяльності дисциплінарних органів прокуратури. Вісник Академії адвокатури України. 2011. Вип. 2. С. 151-158.

8. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. Форум права. 2015. № 4. С. 38–44.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Рильська Ю.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Взяття Україною курсу на розбудову правової та демократичної держави інтенсифікувало формування та розвиток численних інститутів громадянського суспільства, зокрема інституту адвокатури, одним із завдань якого є забезпечення належного рівня захисту прав, свобод та законних